

Politik Bilim

Teknolojide Neyi Ne Kadar Biliyoruz?

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

Genç Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı İmparatorluğu'ndan sınaî üretimle ilgili, ciddîye alınabilecek herhangi bir bilgi birikimi devralmamıştır. Bunun içindir ki, siyasî bağımsızlığını pekiştirmek için iktisadî güç arayışında olan Genç Cumhuriyet'in önemli meselelerinden biri fabrika kur[dur]mak, fabrika kurmayı ve imal etmeyi öğrenmek olmuştur.

Daha 'Cumhuriyet' ortada yokken 1921'de Ankara Hükûmeti'nin Maliye Bakanı Ferit Bey 1921 yılında şöyle demektedir: “*Bize en lâzım şey ...fabrika, gine fabrika[dır]...Türkiye çalışıyor, üretiyor, fakat ürünlerinden başkaları yararlanıyor...alın teri dökerek elde ettiğimiz iptidâî maddeleri ...yok pahasına hârice satıyoruz sonra yabancılar bu maddelerin şeklini değiştirerek bize iade ediyorlar...Kırk kuruşa bir okka yün veriyoruz, aynı yünü bin iki yüz kuruşa bir metre kumaş hâlinde yalvararak geri alıyoruz.*” [Zikreden: Şahinkaya, Serdar, Dr. (2008), Türkiye Ekonomi Kurumu'nda yaptığı, “1930 Sanayi Kongresi: ‘Türkiye Sanayileşmek Mecburiyetindedir’ başlıklı sunum, 13 Şubat, Ankara.]

Sanayi deneyimi açısından işe neredeyse sıfırdan başlayan bir toplum olarak, o dönemde mesele, elbette, bir fabrikanın nasıl kurulup işletileceğini ve söz konusu malların, doğal olarak da önce, tekstil ürünleri, şeker, kâğıt, demir, çelik, çimento gibi en çok tüketilenlerin nasıl üretileceğini, **üretme tekniğini** öğrenebilmektir. Bunda başarılı da olunmuştur.

Başarının sırrı, ‘**yaparak / üreterek**’ bir nesnenin nasıl yapıldığını / nasıl üretildiğini öğrenme yolunun benimsenmiş ve bu yolda azimle yürünmüş olması kadar, bu sanayi hamlesiyle birlikte çağın ‘**ilim ve fennine**’ egemen olmaya yönelik sistemli bir devlet politikasının da güdülmüş olmasıdır. Hattâ sanayi hamlesinin başına çekenler öğrenme konusunda o denli iddialı ve ileri görüşlüler ki, kur[dur]dukları fabrikaların makina bakım atölyelerini âdeta, o fabrikada kullanılan üretim makinalarını yeniden üretebilecek kabiliyet ve kapasitedeki makinalarla donattırmışlardır. Bir malı kendimizin üretebilmesi ne kelime, o malı üretecek fabrikayı da kendimiz üretebilmeliydik!

Ne var ki, 1950’li yıllara doğru gelindiğinde, Türkiye, pek çok nesneyi yapmaktan, dolayısıyla da, yaparak öğrenip kendisini daha da geliştirmekten vazgeçmiştir. Türkiye’nin uçak ya da savunma sanayii gibi, ülkeyi, sanayide çok daha ileri yetenek düzeylerine sıçratacak, dolayısıyla da sanayileşmesine ivme kazandıracak sanayi dallarından geri çekilmesi, genellikle, bu sanayi dallarının üretim konusu olan malları üretmek yerine, o yıllarda başlayan Marshall Yardımı’ndan yararlanarak tedarik etmeyi tercih etmesine bağlanır. Bu tercihin arkasında yatan gerçek nedenler her ne olursa olsun, şu çok açıktır ki, Türkiye eğer başlangıçtaki azmiyle yoluna devam etseydi, o yılların teknolojilerine, bugünün şartlarındakinden çok daha kolay egemen olabilir; bunun üzerine geliştireceği ARGE yeteneğine dayanarak da şimdiye kadar çoktan günümüz teknolojilerini yakalamış ve pek çok alanda bunları kendisi geliştirebilme yeteneğini kazanmış olurdu.

Türkiye’nin sanayileşmedeki duraksamasının en kötü sonucu öğrenmeye ara vermiş olmasıdır. O dönemlerde, iyi bir mühendislik eğitimi ve lâboratuvar imkânlarıyla desteklenmiş ‘**tersine mühendislikle**’ pek çok şeyin, bugüne göre çok daha büyük bir rahatlıkla sırrına erişilebilir; hattâ merâm edildiğinde eldeki örneğin daha da gelişkinini yapma becerisi kazanılabılırdi. Tersine mühendislik, örneğin, hazır alınan bir makinayı parçalarına ayırıp her birinin işlevini, çalışma ilkelerini, imalâtına esas teşkil eden özelliklerini çözümlenerek öğrenme ve o parçayı yanılma pahasına da olsa imal edebilmeyi deneme çabası olarak tanımlanabilir. Bu öğrenme tekniğinin rahat

kullanılabildiği bir dönemi kaybettikten sonra, bugün gelebildiğimiz noktada, teknolojiye neyi ne kadar biliyoruz; neyi ne kadar bildiğimizi bilebilecek durumda mıyız; gelecek hafta bu irdelemeyi sürdüreceğiz.

CBT. 15 Nisan 2011